

MAQOLA TARIXI

Qabul qilindi: 10 - dekabr 2021

Ma'qullandi: 15 - dekabr 2021

Chop etildi: 20 - dekabr 2021

KALIT SO'ZLAR

OZOD SHARAFIDDINOV HAQIQIY O'ZBEK FARZANDI

Aliyeva Nilufar Qo'chqar qizi¹, Oltiboyeva Dilmora Orifjon qizi²

¹O'zbekiston jurnalistika va ommaviy kommunikatsiyalar universiteti Harbiy va sport jurnalistikasi kafedrası 2 bosqich talabasi

²JDPI matematika va informatika fakulteti 2 bosqich talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.5802024>

ANNOTATSIYA

Agar adabiyotimiz tarixi o'zanidan turib, yaqin yuz yillikka nazar tashlasak, juda ko'p qalamkashlarning nomlariga ko'zimiz tushadi. Ulardan hech birining xizmatlarini sira ham kamsitmagan holda aytish mumkinki, keyingi ellik yil ichida faoliyat ko'rsatgan adabiyotshunoslar, publitsistlar silsilasida Ozod Sharafiddinovning nomi alohida bir cho'qqi yanglig' ko'zga tashlanib turibdi.

Kishi ismiga tortadi degan ta'bir - dono hikmat. Ozod Sharafiddinov O'zbekiston va o'zbek adabiyotining XX asr tarixida chinakamiga o'z shaxsi, o'z dunyoqarashi, o'z e'tiqodi, o'z iste'dodi, o'z imkoniyatlari ozodligini bir butun takrorlanmas hodisa deb bilgan, bu yuksak qadriyatlar taqozo etadigan mashaqqatlar yukiga yelkasini og'rinmay tutgan, bir zum el nazaridan chetda emasligini his etib yashagan allomalardan.

Ozod Sharafiddinov — adabiyotshunos, adabiy tanqidchi. U 1929-yil 1-martda Qo'qon yaqinidagi Oxunqaynar qishlog'ida tug'ildi. Toshkentdagi 14-o'rta maktabni, O'rta Osiyo Davlat universiteti (hozirgi O'zMU) filologiya fakultetini tugatdi (1951). Moskvada aspiranturani tugatdi, fan nomzodi ilmiy darajasini oldi (1955). Ozod Sharafiddinov poeziya muammolari bilan shug'ullandi, o'zbek she'riyati va uning holati haqida adabiy-tanqidiy maqolalar yozdi. O'sha davrdagi ilmiy-ijodiy, adabiy-tanqidiy

izlanishlari „Zamon. Qalb. Poeziya“ (1962) asarida o'z aksini topgan. XX asrning 60-80-yillarida u Cho'lpon hayoti va ijodini targ'ib qilishga intildi. Ozod Sharafiddinov o'zbek adabiyotining Oybek, G'afur G'ulom], Abdulla Qahhor, Shayxzoda, Mirtemir, Zulfiya singari namoyandalari haqida adabiy portretlar yaratdi: „Iste'dod jilolari“ (1976), „Adabiy etyudlar“ (1968), „Abdulla Qahhor“ (1988), „Birinchi mo'jiza“ (1979). Olim ijodida o'zga adabiyotlar namoyandalari ijodi haqida yaratilgan „Yalovbardorlar“ (1974) adabiy-

tanqidiy ocherklar kitobi muhim o'rin egallaydi. Ozod Sharafiddinov XX asrning 60-yillaridan XIX asrgacha bo'lgan o'zbek adabiy jarayonidagi holatlarni „Talant – xalq mulki“ (1979), „Adabiyot – hayot darsligi“ (1981), „Go'zallik izlab“ (1985), „Haqiqatga sadoqat“ (1988), „Sardaftar sahifalari“ (1999), „Prezident“ (2003) singari asarlarida aks ettirdi.

Hazrat Mahmud Qoshg'ariy qomusini turkiy tilda tuzib ketgan, Yusuf Xos Xojib va Navoiy ruhiy qudrati bilan buyuk ma'naviy obidalar yaratilganidan keyin asrlar o'tib Mavlono Abdulla Qodiriy qalamidan dilbar nasr dunyoga kelgani hammaga ayon. Ana shu silsilada davr taqozosi bilan uzilish sodir bo'lganida Ozod Sharafiddinov degan munaqqid dunyoga kelishi tabiiy edi. Gap shundaki, Odil Yoqubov nasri va Abdulla Oripov nazmi yangi bir avlod dunyoga kelganini isbotlashi uchun ularni nazorat - tahliliy jihatdan qo'llab-quvvatlash kerak edi.

Ana shu zalvorli yukni zimmasiga olgan adabiy tanqidchimiz o'zbek adabiyoti silsilasida uzilish bo'lmasiligi uchun kurashdi, mas'uliyatini tengdoshlari bilan baham ko'rdi, rang-barang asarlarni qo'llab-quvvatladi, javobini ololmagan savollariga jahon adabiyoti va falsafasi ummonidan talqin izladi, nimalarnidir topgandek bo'ldi. Qarabsizki, nafaqat 60-yillar avlodlari qolaversa, yangi avlodlar ham Ozod Sharafiddinov nuqtai nazari bilan hisoblashadigan bo'ldi. Buning boisi alloma yaratgan maqolalar va asarlar nainki adabiy, shuning barobarida falsafiy tanqid edi.

Ozod Sharafiddinov adabiyotning bosh vazifasi Olam, Inson va uning qalbini tasvirlash degan azaliy qadriyat, ya'nikim bag'ri butunlikda ekanligiga sodiq qoldi.

Ozod Sharafiddinov fikrat ibrati, jasorat ibrati, ta'b ibrati, zakovat ibrati singari bir qancha ibratlarni o'zida mujassamlashtirgan allomalarimizdan edi. Suyanadigan Ma'rifat bo'lganidan keyin shunday bo'lishi tabiiydir.

Ustozdan minglab shogirdlar qoldi. Bu shogirdlar nafaqat O'zbekistonda balki bizga ma'lum bo'lgan barcha mintaqalarda domla o'rgatgan ilm bayrog'ini baland ko'tarib, chirog'larini yoqib kelayotir.

Zamonaviy badiiy tafakkurimiz rivojida o'chmas iz qoldirgan, hamisha barhayot siymo sifatida tan olingan Ozod Sharafiddinov nomi doimo yuksak ehtirom bilan tilga olinadi. Prezident Islom Karimov aytganidek, keyingi yetti-o'n yil davomida teran fikrlaydigan, ahli donish kishilar ko'zga yaqqol tashlanib qoldi. Shunday kishilardan biri professor, Beruniy nomidagi davlat mukofoti laureati, O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan fan arbobi, Mustaqil O'zbekistonning faxriy nishonlaridan - "Buyuk xizmatlari uchun", "Mehnat shuhrati", "O'zbekiston Qahramoni"ning sohibi Ozod Sharafiddinovdir.

Minbarlarda, shogirdlar va do'stlar davrasida adabiy baxslar va munozaralarda o'ziga xos fazilatlariga - to'g'ri so'zligi, murosasizligi, bilimdonligi, hayotdagi va adabiyotdagi har bir hodisa, har bir ijodkor, turli zamonlarga mansub san'atkorlar va asarlar xususida o'z fikri, o'z talqini va tanqidiy qarashlari bor inson sifatida takrorlanmas shaxs Ozod Sharafiddinovdir.

Ozod Sharafiddinov 1929 yil Qo'qon shahrida tavallud topdi. Toshkentda o'rta maktabni oltin medal bilan tugatdi va Toshkent Davlat universitetining filologiya fakultetida, so'ngra Moskvadagi jahon adabiyoti instituti aspiranturasida tahsil oldi. Akademik Matyoqub Qo'shjonov

eslaydi: "Ming to'qqiz yuz ellik beshinchi yilning aprel oyi. Maksim Gorkiy nomidagi jahon adabiyoti ilmiy-tadqiqot instituti. Moskvaning yetakchi adabiyotshunos olimlari institut zaliga yig'ilgan. Minbarda yoshi endigina 26 ga to'lgan, o'rta bo'yli, xipcha gavdali, qoraparang, qirg'iy burun yigit. U "Ikkinchi jahon urushi yillarida o'zbek dostonchiligi" mavzuida nomzodlik dissertatsiyasining mazmuni xususida ma'ruza qilayapti... U yigit endilikda taniqli adabiyotshunos, munaqqid bo'lgan professor Ozod Sharafiddinov edi".

Moskvadagi tahsil O.Sharafiddinovga juda ko'p narsani o'rgatdi. Birinchidan, u adabiy hayotni his qildi, adabiy uchrashuvlarda muntazam qatnashdi, gazeta-jurnal tahririyatlarida bo'ldi, ko'plab yozuvchilar bilan tanishdi.

Tanqidchining bilimdonligi, yaxshi asardan zavqlanishi jahon xalqlarining adabiy kartasini qiynalmay "o'qiy olishi" masalaning bir tomoni. U bilganlarini adabiy jarayonga tatbiq qila olishi, o'z yo'nalishini izchillik bilan davom ettirishi, muhimi, nuqtai nazari hayotda qo'llanilayotganiga ishonch hosil qilish kerak. Boshqa- cha aytganda, tanqidchi iste'dodining yuzaga chiqishi, amalda qo'llana boshlanishi muhimdir. "Tanqidchining kuchi, tanqidchining qadri uning adabiy jarayonga ta'siri bilan belgilanadi, - deb yozadi O. Sharafiddinov "Tanqidchilik kasbi haqida" maqolasida. - Adabiy jarayonga ta'sir ko'rsatish uchun tanqidchi g'oyat chuqur, g'oyat salmoqli,

dalilli fikrlar, muammolar, mulohazalarni o'rta tashlashi kerak. Fikr esa g'oyibdan hosil bo'lmaydi. Fikr bilimning hosilasi".

Ozod Sharafiddinov tanqidchilik muammolariga ham ko'p to'xtalib o'tganlar. Tanqid - bu adabiyotdagi go'zallikni kashf etish, adabiyotning badiiyligini aniqlash, insonga ta'sir qiladigan estetik omillarini belgilovchi san'at. U o'zbek adabiy tanqidchiligiga munosabat bildirib, uning rivojlanishi uchun to'siq bo'layotgan bir qator illatlar xususida so'z yuritganlar. Masalan, eng katta kamchilik - vulgar sotsiologizm usuliga keragidan ortiq mahliyo bo'lish.

Ozod Sharafiddinov she'riyatni nozik, chuqur his qiladigan, bu soha tanqidchiligini yuksak pog'anaga ko'targanlardan biri. Munaqqid nasr, dramaturgiya, tanqidshunoslik haqida jiddiy maqolalar yozgan. Lekin she'riyat Ozod Sharafiddinovni tanqidchilikda mashhur qilgan soxa.

Olim o'zlarining 70 yillik yubileyilarida so'zga chiqib, "Allohdan yana menga 10 yil umr berishni iltijo qilaman", degan edilar. Bu bilan ular o'z oldilariga ulkan maqsadlar qo'yanlar va shu maqsad sari intilayotganlarini ta'kidlagan edilar. Domla 10 yil shunchaki yashashni emas, balki XXI asr yangi o'zbek adabiyoti va milliy adabiy tafakkurining rivojlanishiga o'z hissalarini qo'shishni maqsad qilgan edilar. Ozod Sharafiddinovdagi iroda, mardlik, matonat va shijoat bugungi kun yoshlari uchun o'rnak bo'lmog'i kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Ozod Sharafiddinov-ijodni anglash baxti.
2. www.Mustaqillik.uz sayti